

Svea hovrätt
Box 2290
103 17 STOCKHOLM

Överklagande av Solna tingsrätts dom den 16 juni 2022 i mål nr B 10553-18

Klagande

Överåklagare Mikael Björk vid Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum

Motpart

PM

Offentlig försvarare

Advokat BH

Yrkanden

Jag yrkar att den tilltalade döms för tre fall av grov misshandel eller, i andra hand, vållande till kroppsskada, grovt brott, till fängelse.

Även om hovrätten godtar tingsrätts bedömning av skuldfrågan yrkas att påföljden bestäms till fängelse.

Grunder

Skuld

Inledande bedömning

Jag delar tingsrätts bedömning att

- den tilltalade bär ett straffrättsligt ansvar för de åtalade ingreppen
- ingreppen har orsakat de tre numera framlidna personerna svåra kroppsskador
- ingreppen har orsakat AB och YC långvarigt lidande och den senare även lidande av svårt slag
- ingreppen inte har varit förenliga med vetenskap och beprövad erfarenhet
- det inte varit möjligt att med ansvarsbefriande verkan samtycka till ingreppen
- ingreppen inte är straffria enligt den oskrivna regeln om social adekvans
- den tilltalade såvitt avser YC har gjort sig skyldig till risktagande av allvarligt slag.

Enligt min bedömning framgår det tydligt av den åberopade bevisningen att den tilltalade har gjort sig skyldig till ett risktagande av allvarligt slag även när det gäller AB och CL.

Har det varit fråga om forskning?

Frågan bör enligt min bedömning besvaras jakande. Skälen för det är följande. Det har beträffande samtliga tre målsägande varit fråga om ingrepp som skett i strid med vetenskap och beprövad erfarenhet. Av den av åklagarsidan åberopade bevisningen framgår att det finns en lång rad omständigheter som tydligt visar att det varit fråga om forskning. Sammanfattningsvis framstår det därför i mina ögon som uppenbart att det har varit fråga om helt lagstridiga mänskliga experiment.

Har den tilltalade agerat uppsåtligen?

Svaret på frågan är enligt min bedömning jakande. Skälen för det är följande.

Den tilltalade har varit medveten om att det varit fråga om en helt oprövad metod. Dessutom framgår det av den åberopade bevisningen att den tilltalade i olika sammanhang – dels i förhållande till såväl AB, CL och YC som de remitterande läkarna, dels i vetenskapliga artiklar – medvetet farit med osanning och utövat otillbörliga påtryckningar i syfte att få möjlighet att utföra ingreppen.

Därtill kommer att den tilltalade – efter ingreppet på AB – har genomfört ingreppen på CL och YC trots att han varit medveten om att den använda metoden inte fungerade och dessutom orsakade allvarliga skador. Vidare bör beaktas att tilltalade har avlägsnat livsviktiga organ och att dessa ingrepp varit oåterkalleliga. Trots detta har den tilltalade genomfört ingreppen.

Sammanfattningsvis bör det anses ställt utom rimligt tvivel att den tilltalade har agerat med i vart fall likgiltighetsuppsåt.

Har den tilltalade agerat i nöd?

Enligt 24 kap. 4 § första stycket brottsbalken utgör en gärning som någon begår i nöd brott endast om den med hänsyn till farans beskaffenhet, den skada som åsamkas annan och omständigheterna i övrigt är oförsvarlig. Av paragrafens andra stycke framgår att nöd föreligger när fara hotar liv, hälsa, egendom eller något annat viktigt av rättsordningen skyddat intresse. För att en straffbelagd gärning ska vara fri från ansvar på grund av nöd krävs således att gärningspersonen agerat i en nödsituation. En ytterligare förutsättning för straffrihet är att gärningen inte bedöms vara oförsvarlig.

I strafflagen, som 1965 ersattes med brottsbalken, fanns inget allmänt stadgande avseende nöd, utan bestämmelsen i 24 kap. 4 § var en nyhet när den

infördes i brottsbalken. I förarbetena framhölls särskilt att avsikten är att reglerna om nöd ska tillämpas restriktivt. Vidare uttalades att det för nödrätt inte krävs att ett angrepp är påbörjat eller överhängande, utan det kan vara tillräckligt att faran är nära förestående. Av lagtexten framgår visserligen inte direkt att den hotande faran ska vara överhängande eller nära förestående, men det angavs ligga i nödsituationens natur att nödrätt kan föreligga endast för att avvärja en fara som är tämligen nära förestående. I den mån faran är avlägsen kan det yppas möjligheter att vidta andra åtgärder för dess avvärjande. Av förarbetena framgår vidare att en förutsättning för straffrihet på grund av nödrätt är att den företagna handlingen var nödvändig för farans avvärjande. Detta uttryck bör dock tolkas så, att även om faran kunnat avvärjas utan nödhandlingen, kan denna vara rättsenlig om det skulle krävt oproportionerlig ansträngning eller uppoffring för den handlande att avvärja faran på annat sätt. Lagrådet uttalade att ett krav att handlingen ska vara framtvungen av nöden inte behöver innebära att den ska motsvara det allra bästa alternativet bland de olika möjligheter som eventuellt står till buds; det bör vara tillfyllest att situationen rimligen kan anses ha motiverat att vederbörande handlade så som han eller hon gjorde. Vidare framhölls att paragrafen skulle utformas på ett sätt som inskräpte att befogenheten att på grund av nöd offra annans intresse hänförs sig till undantagsfall (se NJA II 1962 s. 355 ff.).

Jag anser – till skillnad från tingsrätten – att den åberopade bevisen med överväldigande styrka talar för att det inte vid något av de tre tillfällena har förelegat en tämligen nära förestående fara för att AB, CL respektive YC skulle avlida. Ett av många tydliga exempel på detta är att de syntetiska luftstruparna – i praktiken plaströr – hunnit att tillverkas i Storbritannien och USA och därefter transporteras till Sverige inför de planerade ingreppen.

Därtill har de genomförda ingreppen på intet sätt varit av sådant slag att de kan beskrivas som nödvändiga för farans undanröjande. Det har för envar av AB, CL och YC varit fråga om att – med en helt oprövad metod – ersätta ett livsviktigt organ med ett plaströr. För att en handling ska anses vara nödvändig för farans undanröjande bör det rimligen krävas att handlingen i fråga med viss grad av sannolikhet kan undanröja den hotande faran. En helt obeprövad metod som innebär att ett livsviktigt organ ersätts med ett plaströr kan inte påstås vara av sådant slag. Därtill kommer att det av den åberopade bevisningen tydligt framgår att det var – och alltjämt är – en helt utsiktslös metod att ersätta ett livsviktigt organ med.

Sammanfattningsvis anser jag att den tilltalade inte vid något av de tre tillfällena har befunnit sig i nöd.

Under alla förhållanden framstår det som uppenbart oförsvarligt att utsätta AB, CL respektive YC för riskfyllda mänskliga experiment enbart i en förhoppning

om att rädda deras liv. Det har enligt ett yttrande från Socialstyrelsens rättsliga råd funnits en rad alternativa behandlingsmetoder som kunnat tillämpas för var och en av målsägandena, inklusive palliativ vård. Om tingsrättens resonemang är riktigt innebär det att det finns en beaktansvärd risk för att döende patienter även i framtiden – med hänvisning till brottsbalkens nödbestämmelser – kan komma att utsättas för olika experimentella och helt lagvidriga ingrepp (dock bortsett från eutanasi) utan stöd i vetenskap och beprövad erfarenhet.

Svaret på rubrikens fråga är alltså nekande, dvs. den tilltalade har inte agerat i nöd.

Påföljd

YC har utsatts för synnerligen svåra kroppsskador och ett långvarigt lidande av svårt slag. Enligt min bedömning understiger brottets straffvärde inte fängelse tre år. Därtill kommer att den tilltalade bör dömas för ytterligare två fall av grov misshandel.

Påföljden bör bestämmas till fängelse med tanke på brottslighetens art och höga straffvärde.

Bevisning och målets handläggning

Jag hemställer om anstånd till och med den 2 september 2022 med att inkomma med bevisuppgift och önskemål om målets handläggning.

Mikael Björk
Överåklagare

Jim Westerberg
Chefsåklagare

Karin Lundström Kron
Senior åklagare